

Recensioner

Colm Flaherty, *A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left*. Lunds universitet, 2022. Avhandling i sociologi.

Colm Flahertys doktorsavhandling i sociologi är en etnografisk studie av den utomparlamentariska vänstern som öppnar dörren till ett socialt rum jag tidigare inte vistats i. Ändå känns det förvånansvärt bekant. Kanske beror det på att *A politics of community* (2022) inte är resultatet av traditionell rörelseforskning i lika hög grad som av vardagslivsforskning ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv. Med inspiration från den amerikanska socialpragmatismen lyckas Flaherty med konststycket att synliggöra det familjära och vardagliga i det främmande och spektakulära som ofta förknippas med den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter. Jag tänker bland annat på den maskerade demonstranten med en sten i handen och människor med banderoller som trängs i ett hav av rök från något som satts i brand. Men vid läsningen är det inte denna typ av bilder som etsar sig fast. Någoting för mig mer hemligt träder fram i hans doktorsavhandling, vars syfte är att förstå och analysera den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter som en gemenskapspolitik och utforska hur individer skapar, upprätthåller och återskapar en stigmatiserad politisk gemenskap.

Flaherty inleder effektfullt genom att exemplifiera med aktiviteter inom den utomparlamentariska vänstern som han själv deltagit i som en del av avhandlingsarbetet: (i) *motdemonstrationen till Nordiska motståndsrörelsen* (en nynazistisk politisk organisation) organiserad av Göteborgs antifascistgrupp 2017, i vilken 10 000 personer deltog; (ii) *den traditionella antifascistiska brännbollsturneringen* bland olika utomparlamentariska vänstergrupper som anordnades av Antifascistisk aktion Malmö 2018, i vilken 75 personer deltog; (iii) *motdemonstrationen till Alternativ för Sverige* (ett högerextremt parti med tydliga kopplingar till den svenska vit makt-rörelsen) som Skåne mot rasism anordnade i Malmö 2019, i vilken 200 personer deltog.

Olikheterna mellan aktiviteterna är många. De ägde rum i olika städer. Antalet deltagare varierade från 75 till 10 000 personer. Aktiviteterna var organiserade av olika grupper och ägde rum som svar på olika politiska händelser. Samtidigt har aktiviteterna gemensamma drag. En utomparlamentarisk antifascistisk grupp med kopplingar till den radikala antifascistiska rörelsen i Sverige organiserade varje evenemang. När deltagarna summerade betydelsen av aktiviteterna uttryckte de känslor av glädje och

triumf, vilket tyder på att samtliga aktiviteter uppfattades som viktiga inom den anti-fascistiska rörelsen. Ett antal personer deltog också på alla de tre evenemangen. Några personer reste från Malmö till Göteborg 2017, spelade brännboll 2018 och protesterade mot Alternativ för Sverige 2019. Ännu fler deltog i två av de tre evenemangen.

Den brännande frågan är vad dessa olikheter och gemensamma drag kan lära oss om vad gemenskapspolitik är för typ av fenomen. Jag menar att svaret på denna fråga är kärnan i *A politics of community*. Flaherty tar sig alltså an uppgiften att utveckla en teori om gemenskapspolitik och analysera den roll som sociala stigmatiseringsprocesser kan spela för dess tillblivelse. Som han förstår det utgörs en gemenskapspolitik av samordnade, pågående vardagliga aktiviteter med målet att skapa gemensamma rum eller rum för gemenskapen, det vill säga aktiviteter där medlemmarna känner sig hemma och får erkännande och legitimitet för sin politiska identitet och sitt sätt att leva. Dessa aktiviteter involverar intimitet, engagemang och övertygelse samt motiverar de enskilda medlemmarna att inte enbart engagera sig i spektakulära aktiviteter, utan även att anpassa sina karriärer, intima relationer och fritidsaktiviteter så att de ligger mer i linje med deras politiska identitet. Vidare identifierar Flaherty sex grundläggande drag som karaktäriserar en gemenskapspolitik:

1. En gemenskapspolitik beskriver en form av kollektiv politisk handling som motiveras av att upprätthålla, utmana eller förändra den samhälleliga organisationen, inklusive sociala, kulturella, politiska och ekonomiska aspekter.
2. En gemenskapspolitik innebär ständigt pågående vardagliga handlingar, inte enbart episodiska och offentliga kollektiva handlingar.
3. Målet för en gemenskapspolitik är att skapa gemensamma rum, vilka gör det möjligt för de enskilda medlemmarna att fortsätta att identifiera sig med gruppen och sanktionera gruppens beteende.
4. Grupper som är engagerade i en gemenskapspolitik är distinkta och igenkännbara. De måste kunna kännas igen som åtskilda från andra politiska grupper både inom och utanför gruppen. Det som utmärker gruppen kan vara stil, ideologi eller taktik, men är alltid relaterat till en kollektiv identitet.
5. En gemenskapspolitik ser social förändring som en följd av existensen och synliggörandet av en gemenskap, inte som en konsekvens av individuella handlingar eller enskilda händelser. När andra känner igen gemenskapen kan de bli lockade att ingå i den, vidta åtgärder för att neutralisera lockelsen eller motverka den. Det avgörande är att de reagerar på gemenskapens existens.
6. En gemenskapspolitik är flytande. Precis som existensen av en grupp som är engagerad i en gemenskapspolitik tvingar andra att reagera, förändras också gemenskapspolitiken när det omgivande samhället agerar.

Enligt Flaherty står den utomparlamentariska vänstern emellertid inte för vilket slags gemenskapspolitik som helst, utan för en *stigmatiserad* gemenskapspolitik. Stigma eller stigmatisering relaterar alltid till identitet och betecknar en process under vilken individer eller grupper diskvalificeras från representation eller inte ses som representativa för en viss social värld. I fallet den utomparlamentariska vänstern rör det sig om huvudfrånan i svensk politik och svenskt samhälle. Annorlunda uttryckt innebär stigmatisering frånvaro av bekräftelse eller erkännande av en individs eller en grupps identitet, eller frånvaro av social handling genom vilken en individs eller en grupps relativa sociala värde bekräftas eller erkänns. Flaherty betonar att stigma är avhängigt av social, ekonomisk och politisk makt. Det krävs således makt för att stigmatisera. Det är inte helt lätt att utläsa den utomparlamentariska vänsterns stigma i Flahertys framställning, vilket troligtvis är en följd av hans socialpragmatiska snarare än konfliktteoretiska fokus. Jag behöver dock inte leta länge för att hitta exempel på den utomparlamentariska vänsterns stigma. Forum för levande historia, som är en svensk statlig förvaltningsmyndighet under kulturdepartementet, skriver till exempel följande på sin webbplats:

Rörelsen består huvudsakligen av mycket unga människor. Den ses ibland som ”den goda sidan” eftersom den kämpar mot nazisterna. Men även bland vänsterextremister finns ett förakt för rättsstaten, vilket visar sig i angrepp på polisen i samband med demonstrationer. Emellanåt används också hot, trakasserier och utstuderat övervåld mot politiska motståndare.

Under vissa perioder har miljöfrågor stått högt på agendan, vilket bland annat medfört sabotage mot motorvägsbyggen. Även djurrättsfrågor har ibland drivits av extremvänstern. Protester mot konsumism, borgerliga partier, staten Israel samt specifika företag som McDonald’s och Shell är ytterligare exempel på kampanjer som förekommit. Kritik mot parlamentarismen yttrar sig i attacker mot såväl politiska partier och deras företrädare på högerkanten som mot allmänna val i sig – att välta valstugor, sabotera valaffischer och liknande.

I anknytning till idén om den utomparlamentariska vänstern som en stigmatiserad form av gemenskapspolitik ställer Flaherty frågan vilken grupp som har makten att påtvinga andra sina regler, förståelser och definitioner och förneka andra gruppers och individers legitimitet. Frågan och svaret är Anselm Leonard Strauss (1982), som menar att vissa medlemmar av den sociala världen kommer att förtjäna eller förnekas rätten att vara experter som legitimerar exemplariska handlingar och resultat. I en given social värld, till exempel den utomparlamentariska vänstern, finns det emellertid vissa kärnaktiviteter eller en idé om att vissa aktiviteter är värda att utföra, varvid man ägnar sig åt *självstigmatisering*. Självstigmatisering förstås i detta sammanhang som en strategi för att konfrontera eller slå tillbaka mot stigmatisering genom att som individ eller grupp symboliskt identifiera sig med tecken som samhället eller vissa referensgrupper uppfattar som utpräglat negativa och som får en att försvara sig eller till och med att gå till angrepp. Det är också ett försök att vända stigmatiseringen mot dem som stigmatiserar och framställa dem som skyldiga till att ha brutit mot reglerna.

Självstigmatisering är alltså inte en delegitimeringsprocess. Det är en autentiseringsprocess som kan exemplifieras med den maskerade demonstranten med en sten i handen som identifierar sig med masken och beredskapen att använda våld om så krävs och ser dessa som positiva symboler för värde. Resonemanget får mig att se vissa paralleller mellan det Flaherty uppfattar som gemenskapspolitik och synlighetspolitik. Synlighetspolitik förflyttar individer och kollektiv ut ur skuggorna och marginalerna och in i det offentliga rummets ljus. Peggy Phelan (1993) skisserar fyra grundläggande antaganden om synlighet som är vanliga inom sociala rörelser och aktivistgrupper: (i) att iaktta fysisk likhet är ett sätt att identifiera gemenskap; (ii) relationen mellan representation och identitet är linjär och smidigt mimetisk – det man ser är vem man är; (iii) om ens mimetiska likhet inte representeras, tilltalas man inte; (iv) ökad synlighet är lika med ökad kraft.

Även om synlighetspolitik inte är något Flaherty diskuterar, menar jag att synlighet är en central aspekt av självstigmatisering om man som han uppfattar denna process som avgörande för det politiska identitetsskapandet inom den utomparlamentariska vänstern. I detta sammanhang är det också viktigt att understryka att begreppet självstigmatisering inte är något som brukas inom den utomparlamentariska vänstern. Det är ett analytiskt redskap som Flaherty använder sig av när han söker svar på de frågor han ställer till sitt empiriska material:

1. Hur förvärvar medlemmar i utomparlamentariska vänstergrupper stigma och hur interagerar de på bredare samhälleliga arenor?
2. Hur och varför blir individer medlemmar av utomparlamentariska vänstergrupper?
3. Hur hanterar individer hot, spänningar och förnekande av deras identitet som medlemmar av en utomparlamentarisk vänstergrupp?

Med inspiration från Gary Alan Fine (2003) argumenterar Flaherty för vikten av att vara marginell och upprätthålla en ironisk avskildhet från sina informanter i det etnografiska arbetet. Jag kan inte låta bli att undra om Flaherty verkligen förhållit sig marginellt och ironiskt och vad han i så fall menar. Är det inte viktigt att vara empatisk i relation till dem man umgås med på fältet, som förväntas öppna sig och svara på frågor som är avgörande för att forskaren ska kunna förstå den mening de själva tillskriver sina aktiviteter? Jag är övertygad om att Flaherty varit empatisk i relation till sina informanter, inte minst med tanke på att han genomgående tonar ner den mer spektakulära och normbrytande sidan av den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter till fördel för den, för en utomstående, vardagliga och mer familjära sidan av interaktionen medlemmarna emellan och relationen till det omgivande samhället. Jag uppfattar Flahertys förhållningssätt som inkännande och respektfullt. Samtidigt undrar jag om hans informanter skulle förstå sig själva på samma sätt som han förstår dem, och då tänker jag framför allt på det som Flaherty omtalar som självstigmatisering. Såvitt

jag kan se handlar det för de enskilda medlemmarna inom den utomparlamentariska vänstern snarare om vikten av att vara sann mot sig själv och sin politiska identitet, det vill säga om autenticitet som ett moraliskt ideal värt att kämpa för och hur denna kamp på bästa sätt bör bedrivas. Jag tänker i termer av Charles Taylors (1995[1994]) förståelse av identitetspolitik, där han understryker att vi alltid definierar vår identitet i dialog med eller i kamp mot det som våra betydelsefulla andra vill se i oss. Detta gör frågor om identitet personligt betydelsefulla och avsaknaden av andras acceptans och respekt på djupet utmanande, även frågor om sådana identiteter som kan mobiliseras politiskt, såsom nationalitet, ras, etnicitet, kön och sexualitet.

Den främsta anledningen till att jag ovan tar upp både synlighetspolitik och identitetspolitik, trots att Flaherty inte gör det, är att han i sin tolkning av den utomparlamentariska vänsterns aktiviteter lyfter fram att hans informanter anser det avgörande att erkänna för sig själva och offentliggöra för andra att de tillhör den utomparlamentariska vänstern och att detta ger dem möjlighet att leva ett autentiskt liv. Genom att delta i demonstrationer, som inte gör det möjligt att gömma sig, klagör de för andra vad som annars inte skulle vara synligt och möjligt att upptäcka som ett alternativt sätt att leva.

Som jag redan antytt saknar jag stundtals en gränsdragning mellan informanternas självförståelse och resultatet av Flahertys abduktiva slutledningsprocess med stöd i den socialpragmatiska traditionen med dess fokus på vikten av vanor och synen på emotioner som socialt inlärda vanemässiga reaktionsmönster. På sätt och vis är ett sådant perspektiv på de mänskliga emotionerna genialt. Det är dock inte uttömmande. I samma tradition görs en åtskillnad mellan å ena sidan emotionella uttryck som just vanemässiga sätt att vara i världen och å andra sidan emotionella erfarenheter som ett resultat av att individens eller gruppens vanor utmanas, alternativt som socialt beteende eller socialt handlande med förhinder som kräver kreativa lösningar från individens eller gruppens sida (Engdahl 2004).

Sammanfattningsvis menar Flaherty att de flesta inom den utomparlamentariska vänstern är väl medvetna om de dominerande normerna i svensk politik och svenskt samhälle. De kan passera såväl som frodas i det svenska majoritetssamhället. Den utomparlamentariska vänsterns stigma uppstår således inte genom en tillskrivningsprocess, utan genom en prestationsprocess, det vill säga genom självstigmatisering. Genom att karakterisera det omgivande samhället, särskilt reformistister inom Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som ovilliga att störa eller utmana den sociala ordningen, försöker den utomparlamentariska vänstern påvisa att vänsterorienterade reformister misslyckas med att förstå verkligheten och att det är reformisterna, inte revolutionärerna, som borde stigmatiseras. Det är detta slags försök att uppnå stigma som enligt Flaherty gör det möjligt för den utomparlamentariska vänstern att bli en distinkt och igenkännbar grupp.

Vidare argumenterar Flaherty för att individer inom den utomparlamentariska vänstern ofta växer upp i miljöer som präglas av signifikanta andra (familj eller vänner) med vänstervanor. Därmed blir en generellt vänsterorienterad attityd naturlig och tagen för given, och valet av politiskt engagemang kommer att kretsa kring vilken

typ av vänsterperson man ska vara snarare än kring politisk färg. De ansluter sig sällan direkt till den utomparlamentariska vänstern. I stället passerar de först genom angränsande sociala världar, som till exempel punkscenen eller en institutionell politisk ungdomsorganisation. Genom interaktion och deltagande i aktiviteter i de angränsande sociala världarna kommer de i kontakt med utomparlamentariska vanor och lär sig att se den utomparlamentariska vänsterns verksamhet som önskvärd, rolig och fascinerande, samtidigt som de blir attraherade av den utomparlamentariska vänsterns särart i förhållande till andra politiska organisationer och det omgivande samhället. Influerade av en växande moralisk spänning, intriger och sociala band ansluter sig individer till en utomparlamentarisk vänstergrupp och insocialiseras mer grundligt i utomparlamentariska vänstervanor.

Flahertys svar på frågan om hur hot, spänningar och förnekande av identiteten som medlem av den utomparlamentariska vänstern hanteras är att den utomparlamentariska vänstern försöker vända sig bort från det omgivande samhällets interaktionsmönster genom aggressiv och relationell självsegregering. På så sätt kan individer interagera med andra som delar liknande utomparlamentariska vanor och inte enbart få erkännande för den egna identiteten, utan även bekräfta existensen av den utomparlamentariska vänstern. Detta får mig osökt att associera till Georg Simmels idé om det hemliga sällskapet, det vill säga en interaktionsenhet som i sin helhet kännetecknas av att de ömsesidiga relationerna mellan dess medlemmar styrs av sekretessens skyddande funktion (Simmel 1906). Jag är fullt medveten om att denna idé går stick i stäv mot det jag tidigare sagt om synlighets- och identitetspolitik. Det finns dock en spänning mellan dessa poler i de aktiviteter som Flaherty lyfter fram som utmärkande för den utomparlamentariska vänstern. Som jag ser det är det i synnerhet när man sätter fingret på denna spänning som man förstår hur avgörande Flahertys utveckling av idén om den utomparlamentariska vänstern som en stigmatiserad gemenskapspolitik kan komma att bli å ena sidan för den socialpragmatiska eller symboliskt interaktionistiska idétraditionen, och å andra sidan för den vanligtvis konflikteoretiskt influerade rörelseforskningen.

Den övergripande slutsatsen i *A politics of community* är att den utomparlamentariska vänsterpolitiken beskriver ett sätt att leva som visar att politisk handling inte enbart innebär aktiviteter som är inriktade på att förändra, upprätthålla eller utmana statlig auktoritet, utan också aktiviteter som syftar till att förändra samhällets organisation på alla nivåer. Förståelsen av politiskt handlande, även radikalt politiskt handlande, kräver därför fokus på politiska gruppers vardagliga, rutinmässiga och vanliga aktiviteter.

Emma Engdahl

Karlstad universitet

Referenser

- Engdahl, E. (2004) *A theory of the emotional self. From the standpoint of a neo-Meadian*. Örebro: Örebro universitet.
- Fine, G.A. (2003) "Towards a peopled ethnography. Developing theory from group life", *Ethnography* 4 (1):41–60. <https://doi.org/10.1177/1466138103004001003>

- Flaherty, C. (2022) *A politics of community. Identity, stigma, and meaning in the extra-parliamentary left*. Lund: Lunds universitet.
- Phelan, P. (1993) *Unmarked. The politics of performance*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203359433>
- Simmel, G. (1906) "The sociology of secrecy and of the secret societies", *American Journal of Sociology* 11 (4):441–498. <https://doi.org/10.1086/211418>
- Strauss, A.L. (1982) "Social worlds and legitimation processes", *Studies in Symbolic Interaction* 4:171–190.
- Taylor, C. (1995[1994]) *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.